

МЈЕРОДАВНО ПРАВО ЗА ВАНУГОВОРНЕ ОБАВЕЗЕ-САВРЕМЕНА КРЕТАЊА У КОМУНИТАРНОМ ПРАВУ

Др Валерија ШАУЛА*

УВОД

У циљу обезбјеђења слободе, сигурности и правде за све грађане Европе, Европска унија се већ одавно бави стварањем униформних правила која би се на исти начин примјењивала у свим њеним државама чланицама.

До ступања на снагу Амстердамског уговора, 1. маја 1999. године¹, овај циљ се постизао закључивањем мултилатералних конвенција између држава чланица, као израза њихове међусобне добровољне сарадње. Конвенције су ступале на снагу након окончања поступка ратификације у свакој од уговорница, у складу са њеним унутрашњим законодавством.

Након ступања на снагу Амстердамског уговора, подручје слободе, сигурности и правде се премјешта у тзв. «први стуб» који подразумијева политике и активности неопходне за остварење јединственог европског тржишта, па се њихово регулисање даје у надлежност органа Европске уније који доносе обавезујућа правила. То се чини путем тзв. секундарног комунитарног права-уредби (регулатива)², којима се замјењује национално законодавство у тој области.

---

* Проф. др Валерија Шаула, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

¹ ОЈ ЕС 1997, С-340/01.

² У теорији међународног приватног права на овим подручјима користе се оба израза за енглески термин «Regulation».

Тако се уредбама регулишу питања која се тичу правосудне сарадње у достављању судских и вансудских аката, извођења доказа, признања и извршења судских и вансудских одлука у грађанским и трговачким стварима, али и уједначавања норми о одређењу мјеродавног права (колизионих норми), те норми о рјешавању сукоба надлежности.

У овом раду се нагласак даје на уједначавање колизионих правила држава чланица. Последица примјене различитих колизионих норми може да буде да се на исту правну ситуацију са међународним обиљежјем у једној држави чланици примјени другачије право од онога које би се примијенило у том истом предмету када би се он расправљао пред органима друге државе чланице.

Различитост норми о одређењу мјеродавног права, доводи до неизвјесности резултата и непредвидљивости за странке, као и до могућности тзв. «forum shopping»-а (ситуација у којој тужилац бира судство пред којим ће поступак покренути, водећи рачуна о томе гдје ће то за њега бити повољније). Све то, у крајњој линији, отежава остваривање загарантованих слобода на којима се базира настанак и постојање Европске уније.

РАЗВОЈ ИДЕЈЕ О УЈЕДНАЧАВАЊУ ПРАВИЛА О ВАНУГОВОРНИМ ОБАВЕЗАМА

Већ са идејом доношења (Римске) Конвенције о мјеродавном праву за уговорне обавезе³, која је ступила на снагу међу тадашњим државама чланицама Европске економске заједнице 01.4.1991. године, намјера аутора је била да се истом конвенцијом обухвате и питања вануговорне одговорности.

Са проширењем Европске економске заједнице⁴ на Уједињено Краљевство Велике Британије и Сјеверне Ирске, те Републику Ирску, од тога се одустало, јер би процес поновног преговарања, поготово у свјетлу великих разлика у правним системима дотадашњих (civil law) и

---

³ ОЈ ЕС 1980, L 266/1, те консолидована верзија објављена у ОЈ ЕС 1998, С 27/34. О самој конвенцији види, умјесто осталих у Шаула В., Унификација колизионих норми о уговорним обавезама у оквиру Европске уније, Бања Лука, 2002. године, стр. 52 и даље.

⁴ Познато је да је интеграција земаља западне Европе у свом историјском развоју имала и различите називе, почев од Европске заједнице за угљ и челик, Европске економске заједнице, Европске заједнице и Европске уније. О термилошким дистинкцијама и прецизном правном значењу појмова Европска економска заједница, Европска заједница, те Европска унија види, умјесто свих у Вукадиновић Р., Право Европске уније, Бањалука/Крагујевац, 2006, стр. 12-26.

новопримљених држава чланица (*common law*) веома дуго трајао и био потпуно неизвјестан у погледу резултата.

Тако се тадашњи конвенцијски подухват ограничио само на уговорне обавезе, за које се сматрало да неће довести до непремостивих проблема код усаглашавања рјешења, а питање уједначавања правила о вануговорним обавезама остављено је за неки повољнији моменат⁵.

УРЕДБА «РИМ II»

Ступањем Амстердамског уговора на снагу, настављени су напори за доношење акта комунитарног права који би уједначио норме деликтног статута⁶ (вануговорне одговорности) у државама чланицама Европске заједнице.

Током 2003. године припремљен је Приједлог Уредбе Европског парламента и Европског савјета о мјеродавном праву за вануговорну одговорност за штету (познатији као Приједлог Уредбе Рим II).

Базиран на проучавању заједничких европских правних коријена и начела материје вануговорне одговорности, овај приједлог се сматрао збиром правила који се могу окарактерисати и као европски «*ius commune*» у овој области.

Ипак, стручне расправе у појединим чланицама о овим питањима, као и проблеми који су настали неуспјехом ратификације Устава за Европу у Француској и Холандији током 2004. и 2005. године, условиле су да рад на усвајању овог приједлога буде привремено успорен.

Коначно, након низа година напорног рада и стручних консултација, те позитивног мишљења Европског економско-социјалног комитета, свјетлост дана угледала је Уредба бр. 864/2007 о мјеродавном праву за вануговорне обавезе, коју су заједнички усвојили Европски парламент и Европски савјет 11.7.2007. године⁷, а која ће се почети примјењивати од 11.1.2009. године. У даљем тексту овај документ ће се означавати као «Уредба» или «Уредба Рим II».

---

⁵ Опширније о историјском развоју концепта претварања деликтног статута у право Европске уније види нпр. у Bouček V., *Prijedlog Uredbe Rim II iz 2003. i opće odredbe deliktноg statuta u hrvatskom Zakonu o međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik prispevkov «Evropski sodni prostor», Марибор, 2005, стр. 204.

⁶ У теорији међународног приватног права технички термин «статут» значи «мјеродавно право».

⁷ OJ EU, L 199/40 од 31.7.2007. године.

Уредба предвиђа општа и посебна правила, као и тзв. «клаузулу изузетка⁸», према којој се може одступити од понуђених рјешења у одређеним случајевима и примијенити право које је очигледно у ближој вези са конкретним грађанскоправним деликтом. Тако је успостављен низ флексибилних колизионих правила која омогућавају да суд који расправља спорни случај може поступати у складу са специфичним околностима сваке појединачне ситуације.

Због значаја ове Уредбе као модела савременог европског приступа регулисању питања одређења мјеродавног права за вануговорне обавезе, посветићемо наредне редове представљању њених најважнијих одредаба, са циљем упознавања стручне јавности у Републици Српској са релевантним европским кретањима у овој области.

ПОЉЕ ПРИМЈЕНЕ УРЕДБЕ

Уредба регулише ситуације у којима се јавља потреба за одређењем мјеродавног права код вануговорне одговорности у грађанским и трговачким стварима⁹.

Из поља примјене Уредбе искључена су пореска, царинска и административна питања, као и питање одговорности државе за акте које изврши у својству носиоца суверенитета («*acta iure imperii*»).

Осим тога, из поља примјене искључена су питања вануговорне одговорности произашле из породичноправних односа, укључујући обавезу издржавања; питања везана за имовинскоправне односе брачних супружника; законско или тестаментарно наслеђивање; обавезе проистекле из мјенице, чека, других вриједносних папира; као и обавезе проистекле из настанка, регистрације и других питања везаних за оснивање друштава, као и одговорност за обавезе друштва; питања везана за нуклеарне штете; питања у вези са установом труста; повреде приватности, накнаде штете везане за повреде личности; као и питања извођења доказа и поступак.

Штетом се, у смислу Уредбе, сматра свака посљедица која проишаје из грађанскоправног деликта, неоснованог обогаћења,

---

⁸ Тзв. «escape clause».

⁹ Овај концепт треба да буде тумачен у складу са већ постојећом Уредбом о надлежности, признању и извршењу одлука у грађанским и трговачким стварима бр. 44/2001 (познатија као уредба «Брисел I» (објављена у ОЈ ЕС, L 12/2001).

пословодства без налога (*negotiorum gestio*) и правне ситуације означене као «*culpa in contrahendo*».

Право одређено према одредбама Уредбе ће се примјењивати без обзира да ли је то право државе чланице Европске уније. То значи да Уредба има универзалну примјену.

ОПШТА ПРАВИЛА УРЕДБЕ О МЈЕРОДАВНОМ ПРАВУ

Уколико у самој Уредби није другачије одређено, на вануговорну одговорност за штету ће се примијенити право државе у којој је штета настала, без обзира на то гдје се десио акт који је довео до штете и без обзира на то гдје су настале, или ће настати, посредни ефекти тог догађаја.

Ово правило ће уступити примат праву државе редовног боравишта штетника и оштећеног, ако се она налазе у истој држави.

Уколико је јасно из свих околности случаја да је деликт очито ближе везан са неком другом државом, а не онима које су претходно наведене, право те друге државе ће бити мјеродавно. Очигледно ближа веза може бити заснована на претходном правном односу између странака (нпр. уговору), који је у блиској вези са деликтом.

Концепт редовног боравишта за физичка лица је већ одавно у употреби у земљама чланицама Европске заједнице. То је фактички, а не правни појам и закључак о њему се изводи у сваком конкретном случају.

Осим трајности и релативне стабилности (редовности) боравка, не траже се елементи везани за намјеру или неке друге психолошке показатеље лица о којем се ради (као што је случај са пребивалиштем). Пракса држава у Европи показује да је годину дана непрекинутог боравка на одређеном подручју довољно за успостављање редовног боравишта.

Када су правна лица у питању, због могућности различите квалификације тог појма, сама Уредба даје правило аутономног тумачења. Тако се у члану 23 Уредбе објашњава (дефинише) да је за сврхе њене примјене, редовно боравиште друштва, те других тијела, мјесто њихове централе управе.

Ако се испостави да је штета посљедица активности огранка, представништва или неког другог облика организације, мјесто гдје се налази тај огранак, представништво и др. ће се сматрати редовни боравиштем правног лица које је релевантно за примјену Уредбе.

Ако се ради о пословној активности физичког лица, редовно боравиште тог лица ће бити његово главно мјесто пословања.

Конвенција даје и могућност странкама вануговорне облигације да се споразумију о мјеродавном праву (аутономија воље)¹⁰ након настанка догађаја који је довео до штете, или ако се ради о странкама које комерцијално послују и прије настанка догађаја који је условио настанак штете.

Овај споразум мора бити изражен или показан са разумном сигурношћу у околностима случаја и неће утицати на права трећих лица.

Ако су сви елементи релевантни за ситуацију у вријеме када је догађај који је довео до штете настао били везани само за државу чије право није изабрано, избором странака се не могу дерогирати императивне норме права те државе.

Ако су сви релевантни елементи ситуације у вријеме настанка штетног догађаја лоцирани на територији неке од држава чланица Европске заједнице, избор права државе нечланице неће утицати на примјену одредба комунитарног права које не могу бити искључене споразумом странака.

Ова правила о аутономији воље и њеним ограничењима веома су слична правилима из Римске конвенције о мјеродавном праву за уговорне обавезе из 1980. године, са додатком одредбе о обавезној примјени комунитарног права које на императиван начин регулише ова питања. Треба, међутим поменути да се већ дужи низ година ради и на претварању Римске конвенције у директно примјењиву и обавезујућу Уредбу («Рим I»)¹¹.

Уредба «Рим II» такође даје примат императивним нормама државе чији орган поступа (*lex fori*), држави форума, без обзира на иначе мјеродавно право за вануговорну одговорност¹².

ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА ПОЈЕДИНЕ ВРСТЕ ШТЕТЕ

Поред општих, дају се и специфична правила за разне врсте вануговорне одговорности: одговорност за штету од производа,

---

¹⁰ Члан 14 Уредбе.

¹¹ Види Green Paper of 2003 on Conversion of the Rome Convention of 1980 into a Community Instrument and its Modernization, COM (2002) 654 final, 14.1.2003.

¹² Члан 16 Уредбе.

нелојалну конкуренцију и акте ограничавања конкуренције, штету на животној околини, и повреду права на интелектуалну својину.

Уколико штета настане као резултат кориштења производа мјеродавно ће бити право државе у којој се налази редовно боравиште лица које је претрпјело штету, ако је производ рекламиран у тој држави.

Ако то није случај, примјениће се право државе у којој је производ набављен¹³, ако је у тој држави рекламиран.

Ако ни то није случај, примјениће се право државе у којој је штета настала, ако је производ рекламиран у тој држави.

И ова правила трпе изузетак, јер ће се примијенити право државе штетниковог редовног боравишта ако то лице није могло разумно предвидјети да је производ (или производ истог типа) рекламиран у држави чије право је мјеродавно према претходним правилима¹⁴.

Сва наведена правила трпе још један изузетак. У ситуацији када се редовно боравиште штетника и оштећеног налазе у истој држави у вријеме настанка штете, примјениће се право те државе, без обзира на правила наведена у члану 5, став 1 Уредбе.

У ставу 2 члана 5 Уредбе предвиђа се општа клаузула изузетка, која омогућава примјену неког дугог права, оног са којим је деликт очигледно ближе везан, а не оним која предвиђају стандардна правила из става 1 тог члана. Очигледно ближа веза може се заснивати и на претходно постојећем правном односу између странака (нпр. уговору).

Што се тиче аката нелојалне конкуренције или ограничења конкуренције, општим правилом из члана 6, став 1 Уредбе предвиђена је примјена права државе гдје су, или је вјероватно да ће бити, конкуренцијски односи или колективни интереси потрошача погођени.

Када су у питању штете на животној околини, упућује се на примјену правила из члана 4 Уредбе (општа правила), осим ако лице које тражи надокнаду штете одабере да заснује свој захтјев на праву државе гдје се десио акт који је основ за насталу штету.

На заштиту права која произлазе из интелектуалне својине примјењује се право државе гдје се заштита тражи. Овдје нема могућности аутономије страначке воље¹⁵.

---

¹³ Уредба користи термин «acquired».

¹⁴ Члан 5, став 1 Уредбе.

¹⁵ На овом мјесту нисмо улазили у детаље још неких одредба Уредбе везаних за посебне врсте штете.

ОСТАЛЕ ВАНУГОВОРНЕ ОБАВЕЗЕ

Уредба даје колизиона правила и за неосновано обогаћење у ситуацији када се оно тиче већ постојећег правног односа међу странкама, у ком случају предвиђа примјену права које је мјеродавно за тај правни однос (*lex causae*), а ако оно не може бити установљено, онда примјену права редовног боравишта странака, ако је оно у истој држави, која је такође она у којој се десио догађај који је довео до неоснованог обогаћења.

Када се ова ситуација не базира на већ постојећем правном односу међу странкама, примјениће се право државе у којој је дошло до неоснованог обогаћења.

И овдје је предвиђена клаузула изузетка, која дозвољава примјену права с којом је однос очито ближе везан, што мора јасно произлазити из свих околности случаја.

За ситуацију настанка вануговорне одговорности из пословодства без налога, предвиђа се примјена права које је мјеродавно за неки други постојећи правни однос међу странкама, а ако то није случај, онда права заједничког редовног боравишта странака, уз услов да је то право државе гдје се десио акт који је довео до штете.

Уколико се ова правила не могу примијенити, мјеродавно ће бити право државе у којој је учињен акт који је довео до настанка штете.

И овдје је предвиђена општа клаузула изузетка, као и код неоснованог обогаћења, у корист права које је најближе везано са пословодством без налога.

Ситуација коју Уредба назива «*culpa in contrahendo*» односи се на вануговорну обавезу која произлази из одређене радње прије закључења уговора, без обзира да ли је уговор заиста закључен или не, а одређује примјену права мјеродавног за тај уговор, да је до њега дошло (путативни *lex contractus*).

Ако се тако не би могло одредити мјеродавно право, примјениће се: право државе у којој је настала штета, односно заједничко право редовног боравишта странака у вријеме када се десио догађај који је довео до настанка штете.

Ипак, ако је из свих околности случаја јасно да је вануговорна обавеза овог типа у ближој вези са неким другим правом, то право ће се примијенити (клаузула одступања).

ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

Уредба садржи још неке одредбе корисне ради њеног лакшег тумачења и примјене. Поменућемо само неке.

Право које је мјеродавно примјењиваће се нарочито на питања: основа и обима одговорности, укључујући питање одређења одговорних лица, основа за искључење одговорности (ограничење или подјелу одговорности), постојања, природе и процјене штете, преноса права на накнаду, лица овлаштена на накнаду личне штете, одговорности за акте других лица, начин престанка обавезе и др.

Уредба изричито искључује примјену установе узвраћања и преупућивања на неко друго право, која се јавља као посљедица колизионог начина регулисања односа.

Наиме, колизионе норме мјеродавног права се, приликом примјене ове Уредбе, неће узимати у обзир. Тако неће ни долазити до ситуације да се према колизионим нормама те државе, њено право не сматра мјеродавним, него узвраћа на полазно или преупућује на неко треће право (установа у међународном приватном праву позната као «renvoi»).

Формулација којој је Уредба прибјегла одговара стандардној форми коју налазимо и у међународним конвенцијама. Тако се каже да примјена права одређеног Уредбом, значи примјену правила која су на снази у тој држави, изузимајући њена правила међународног приватног права¹⁶.

Ако се држава чланица састоји од више територијалних јединица са законодавном самосталношћу у погледу вануговорне одговорности, свака територијална јединица ће се сматрати државом за потребе примјене Уредбе. Истовремено, у рјешавању интерлокалних сукоба закона, такве државе нису обавезне да примјењују правила из Уредбе.

Уредба садржи и правило о јавном поретку државе суда, према којем се право одређено као мјеродавно може одбити само ако би његова примјена била очито супротна јавном поретку државе чији орган поступа.

Што се односа са другим колизионим нормама комунитарног права тиче, Уредба не прејудуцира њихову примјену на поједина питања.

---

¹⁶ Члан 24 Уредбе.

Уредба неће утицати ни на примјену постојећих конвенција којих су једна или више држава чланица уговорнице у вријеме усвајања Уредбе, а које садрже правила за вануговорну одговорност.

Ипак, ова Уредба има предност у примјени, уколико се ради о конвенцијама које су искључиво међусобно закључиле једна или више држава чланица, уколико те конвенције регулишу материју коју уређује Уредба.

До 11.7.2008. године државе чланице ће нотификацијом обавијестити Европску комисију о конвенцијама на које се односи ова одредба, а након тог датума, чланица ће обавијестити о евентуалним отказивањима конвенција.

Конвенција се примјењује почев од 11.1.2009. године, и то на штетне радње које се догоде након њеног ступања на снагу (нема ретроактивног дејства).

ПОРЕЂЕЊЕ СА РЈЕШЕЊИМА У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Материју мјеродавног права за вануговорне обавезе у Републици Српској регулише Закон о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима (у даљем тексту «ЗМПП»-Закон о међународном приватном праву)¹⁷.

Овај Закон садржи неколико норми које се баве питањима вануговорне одговорности, и то на сасвим другачији начин него Уредба, онако како је то било примјерено времену у којем је ЗМПП створен, тј. почетком 80-тих година прошлог вијека.

У основној колизионој норми која се бави овим питањем предвиђено је да ће за вануговорну одговорност за штету, ако за поједине случајеве није другачије одређено, бити мјеродавно право мјеста гдје је радња извршена или право мјеста гдје је последица наступила, зависно од тога које је од та два права повољније за оштећеног¹⁸.

Овако формулисана колизиона норма, која фаворизује оштећеног, намеће обавезу органу који одлучује о спорном питању да

---

¹⁷ «Службени лист СФРЈ» бр. 43/82 и 72/82. ЗМПП је позитивни пропис Републике Српске на основу члана 12 Уставног закона за провођење Устава Републике Српске из 1992. године («Службени гласник Републике Српске» број 21/92). ЗМПП је још увијек на снази и у Федерацији Босне и Херцеговине, као и у Дистрикту Брчко.

¹⁸ Члан 28 ЗМПП.

процјењивањем повољности два права, консултујући материјалне норме релевантних закона, примјени оно који ће у конкретном случају бити повољније за оштећеног (нпр. оно које предвиђа могућност веће надокнаде, обухвата накнаду како материјалне, тако и нематеријалне штете, предвиђа строжи степен одговорности штетника и сл.). Свакако да ће и сам оштећени моћи да указује на предности једног у односу на друго право, али коначна процјена и обавеза је на органу који поступа.

Исто правило важи и за ситуације када је штета настала у вези са неоснованим обогаћењем, те пословодством без налога, као и другим вануговорним обавезама које не извиру из одговорности за штету.

Наш ЗМПП предвиђа и посебно правило према којем ће за противправност радње бити мјеродавно право мјеста гдје је радња извршена или гдје је посљедица наступила, а ако се радња догодила на више мјеста, онда је довољно да је радња противправна по било којем од тих права. И овдје се примјењује принцип фаворизације оштећеног јер је могуће да радња извршења није противправна у свим правним порецима који су заинтересовани. На овај начин се спречава ситуација да ће због непротивправности радње по једном праву захтјев за накнаду штете бити одбачен или одбијен.

Ако је догађај из којег произлази обавеза за накнаду штете настао на броду на отвореном мору или у ваздухоплову, правом мјеста настанка чињеница релевантних за ова питања сматраће се право државе регистрације (припадности) поменутих превозних средстава¹⁹.

За неосновано обогаћење (ЗМПП користи термин стицање без основа) мјеродавно је право које је мјеродавно за стварни или путативни правни однос (онај који је био очекиван или претпостављен) поводом којег је настало стицање (*lex causae*).

За пословодство без налога мјеродавно је право мјеста гдје је радња пословође извршена.

За друге вануговорне обавезе и обавезе из употребе ствари без пословодства, које не извиру из одговорности за штету, мјеродавно је право мјеста гдје су се догодиле чињенице које су проузроковале обавезу.

Свакако да би у евентуалним будућим измјенама колизионих норми које се тичу вануговорне одговорности требало водити рачуна о савременим европским трендовима у регулисању ове материје, те би тако, осим потребних прилагођавања постојећих колизионих норми,

---

¹⁹ Детаљније у члану 29 ЗМПП.

требало увести и правила везана за посебне врсте штете, којих сада нема.

ПОГЛЕД НА НЕКА УПОРЕДНОПРАВНА РЈЕШЕЊА

У новом Закону о међународном приватном праву и поступку Републике Словеније из 1999. године²⁰ није радикално измијењен број одредаба везаних за ову материју, али је значајно измијењен приступ основном колизионом правилу у овом смислу.

Тако је, према члану 30 словеначког ЗМПП за вануговорну одговорност мјеродавно право мјеста гдје је радња извршена, а ако је то повољније за оштећеног, то право се може замијенити правом мјеста посљедице, али само под условом да је штетник могао и морао предвидјети мјесто настанка те посљедице.

Исти члан садржи и клаузулу изузетка која предвиђа да ако однос није у блиској вези са правом које је претходно одређено, него очито ближе везан са неким другим правом, то друго право ће се примијенити.

Другачија рјешења предвиђа и нови Закон о међународном приватном праву Републике Македоније из 2007. године²¹, према којем је за вануговорну одговорност за штету мјеродавно право мјеста извршења радње, а изузетно, на захтјев оштећеног, право мјеста посљедице, ако је штетник могао и морао да предвиди посљедице.

Ако тако одређено мјеродавно право нема блиску везу са односом, а постоји очигледно ближа веза са неким другим правом, то право ће се примијенити.

Према новом македонском закону, независно од претходно наведених одредаба, и то од момента наступања штете, странке могу изабрати мјеродавно право.

У македонском Закону о међународном приватном праву налазимо такође и општу клаузулу изузетка²², која изузетно допушта одступање од права на које упућују његове одредбе, ако је у свјетлу свих околности очигледно да је однос у ближој вези са неким другим правом (ова клаузула се не примјењује у ситуацијама гдје су странке својом вољом одредиле мјеродавно право).

---

²⁰ «Uradni list Republike Slovenije» број 56/1999.

²¹ «Службени весник Републике Македоније» број 87/07, чланови 31-34.

²² Члан 3.

Увођење принципа примјене најближег права, који је у англоамеричкој литератури познат као синтагма «proper law of the tort», па и принципа аутономије воље странака у материју вануговорне одговорности, свакако је и на линији рјешења из Уредбе Европске уније, о којима је било ријечи.

У приједлозима за измјене постојећег ЗМПП Републике Хрватске²³ се такође сугеришу значајне промјене у овој области. Поред осталог, предвиђа се могућност аутономије страначке воље, и то након настанка штетног догађаја, а у њеном одсуству, примјена права државе у којој је радња (противправни акт) извршена.

Оштећени може тражити да се умјесто тог права примјени право мјеста гдје је наступила посљедица. Овдје би се сада терет предузимања активности пребацио на оштећеног. Свакако да би могућа ситуација на коју се односи ова норма подразумијевала повољније ефекте примјене права државе посљедице, што би и мотивисало оштећеног да тражи његову примјену.

И у приједлозима за измјене колизионих норми Републике Хрватске налазимо клаузулу одступања²⁴ у корист најближег права, ако према свим околностима случаја штетни догађај има битно ужу везу са правом неке друге државе, а не оне на коју су упутиле претходно наведене норме.

Овдје се, међутим уводи и презумпција да ће се правом које је у најужој вези сматрати право државе у којој стране овог облигационог односа имају заједничко редовно боравиште (*lex residentiae habitualis*), као и право које се примјењује на већ постојећи правни однос из којег је настао противправни акт (*lex causae*).

Предлаже се и увођење посебних колизионих норми за накнаду штете због имисија које потичу од некретнина (предвиђа се мјеродавност права мјеста гдје се некретнина налази или права мјеста гдје је штетна посљедица наступила, по избору оштећеног), повреде личности кроз медије (оштећеном се даје избор између неколико права, уз испуњење одређених услова), због нелојалне конкуренције (мјеродавно ће бити право државе на чијем тржишту су настала дејства нелојалне конкуренције) и повреде слободe тржишне конкуренције (овдје се чак као једна од варијанти предлаже једнострана колизиона

---

²³ Тезе за Закон о међународном приватном праву из 2001 (Тезе 33-39) објављене у Сајко К., *Међународно приватно право*, Загреб, 2005., стр. 478 и 479.

²⁴ У хрватској литератури међународног приватног права ова клаузула се назива «избјегавајућа клаузула» (види нпр. Сајко К., *op. cit.*, стр. 156).

норма која би предвиђала примјену хрватског права због повреде слободе тржишне конкуренције у Хрватској).

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Босна и Херцеговина није чланица Европске уније, иако се од 1996. године налази у разним програмима сарадње и помоћи, те је прошла пут од испуњавања услова из тзв. «Мапе пута» до отварања преговора о стабилизацији и придруживању 25.11.2005. године.

Информисање о комунитарном праву и његовом развоју је веома важно за све правне стручњаке, па и у државама које нису чланице те међународне организације. Наиме, овдје се ради о позитивном правном наслеђу, правној тековини Европске уније (*acquis communautaire*), тј. позитивном комунитарном правном поретку који је потребно познавати. Од држава кандидата, будућих држава чланица, тражи се да постепено ускладе своје интерно законодавство са већ постојећим правилима у оквиру Европске уније.

Праћење трендова који се дешавају у легислативној активности органа Европске уније је корисно и са становишта евентуалних законодавних интервенција у постојеће прописе држава нечланица у циљу њиховог осавременавања и уједначавања са законским рјешењима других држава.

САЖЕТАК

Рад се бави новим тенденцијама у колизионоправној регулативи Европске уније у материји вануговорне одговорности за штету. У том контексту се детаљно приказују рјешења Уредбе бр. 864/2007 о мјеродавном праву за вануговорне обавезе, коју су заједнички усвојили Европски парламент и Европски савјет 11.7.2007. године, а која ће се почети примјењивати од 11.1.2009. године. Даје се и кратак упоредноправни приказ нових тенденција у регулисању ове материје у законодавству Републике Словеније, те приједлозима за измјене постојећег Закона о међународном приватном праву Републике Хрватске. Коначно, указује се на разлике у колизионом регулисању материје вануговорне одговорности у Републици Српској, у односу на Уредбу Европске уније.